EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 15.5.2018
COM(2018) 320 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Kõigile usaldusväärse digitaalse ühtse turu väljakujundamine

Euroopa Komisjoni panus andmekaitse ja digitaalse ühtse turu valdkonnas 16. mail 2018 Sofias toimuvasse ELi riigijuhtide mitteametlikku kohtumisse

Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust.
Igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele.
Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.
Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7 ja 8

Euroopa Liit ei peaks mitte ainult säilitama meie euroopalikku elulaadi, vaid avardama ka selle elulaadiga inimeste võimalusi. Olla eurooplane tähendab õigust oma isikuandmete kaitsele tugevate Euroopa seaduste kaudu. Seda seepärast, et eurooplastele ei meeldi pea kohal lendavad droonid, mis salvestavad nende iga liigutuse, ega ettevõtted, mis registreerivad nende iga hiireklõpsu. Privaatsus on Euroopas oluline. See on inimväärikuse küsimus.

President Jean-Claude Juncker
14. septembri 2016. aasta kõne Euroopa Liidu olukorrast

Euroopa Komisjon tervitab Euroopa Ülemkogu eesistuja otsust korraldada juhtide tegevuskava raames arutelu kodanike eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse ning muude digitaalse Euroopaga seotud teemade üle, sh kõigi digitaalse ühtse turu loomise õigusaktide üle. Käesolevas teatises esitatakse konkreetsed meetmed, millega tagada kodanike eraelu puutumatuse ja isikuandmete täielik kaitse, kiirendada 2018. aastal digitaalse ühtse turu väljakujundamist ning panustada 16. mail 2018 Sofias toimuvasse riigipeade ja valitsusjuhtide mitteametlikku arutellu[1].

1. Sissejuhatus

2015. aastal kiitis Euroopa Ülemkogu heaks Euroopa digitaalse ühtse turu strateegia. Sellest on möödunud kolm aastat ja digitaalne ühtne turg on tõeks saamas[2]. Komisjon on esitanud kõik kavandatud seadusandlikud algatused[3]. Juba on vastu võetud ettepanekud mobiilside rändlustasude ja veebisisuteenuste kaasaskantavuse kohta. Isikuandmete kaitse üldmäärust hakatakse kogu ELis vahetult kohaldama 25. mail. Ülejäänud uued olulised võrgu- ja infoturbe ning e-identimise sammud viiakse lõpule mõne nädala jooksul. Juba on kokku lepitud järgmistes seadusandlikes ettepanekutes, millega avatakse juurdepääs internetipõhistele teenustele, ja nende juurde jõutakse veel sellel aastal. Need kõik on vajalikud sammud, et saavutada digitaalse ühtse turu väljakujundamine.

Euroopa digitaalse ühtse turu strateegia on hädavajalik, et EL suudaks üleilmse majanduse andmepõhiseks muutudes läbi lüüa. Digitaalse ühiskonna jaoks on nüüd suurim vara andmed. Igas sekundis tekitavad nutitelefonid, energiavõrgud, autod, kodumasinad ja inimesed ise oma igapäevases tegevuses järjest suuremas mahus andmeid. Tootjad, platvormid ja teenuseosutajad koguvad, töötlevad ja kasutavad neid andmeid, et osutada kasutajatele uusi teenuseid ja end konkurentidest ette rebida.

EL ei ole andmepõhise majanduse võimalustele piisavalt kiiresti reageerinud: Euroopas asub üleilmsetest andmetest vaid ligikaudu 4 %. Ometi on ELil palju plusse: tugev tootmisbaas, kiirelt arenev idufirmade ökosüsteem, värskelt digiteeritud tööstusprotsessid ja kvalifitseeritud tööjõud. Kui neid õigesti ja ulatuslikumalt kasutada, võib Euroopa andmepõhine majandus saada võimsaks hoovaks, millega kergitada majanduskasvu, anda tõuge uute töökohtade loomisele ning teha tee vabaks uutele ärimudelitele ja innovatsioonivõimalustele[4]. Euroopa andmepõhisel majandusel on potentsiaali ületada 2020. aastaks väärtuse poolest 700 miljardi euro piiri, mis vastaks 4 %-le ELi majandusest.

Siiski raputab andmepõhise majanduse revolutsioon ka meie ühiskondi ja ELi põhiväärtusi, sealhulgas demokraatiat, inimõigusi ja õigusriiki. Viimased sündmused on näidanud, et andmeid võidakse koguda, töödelda ja kasutada meie privaatsuse hinnaga. Juurdepääsu suurtele andmehulkadele saab kasutada konkurentide ees õigustamatu eelise saamiseks või isegi meedia ja avaliku arvamuse mõjutamiseks. Võib juhtuda, et kolmandad isikud pääsevad isikuandmetele loata juurde. Eraelu austamine ja isikuandmete kaitse on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas[5] ja kuuluvad ELis põhiõiguste hulka. Tugev andmekaitse, edastatavate sõnumite saladus ja andmeturve on ülimalt olulised, et hajutada inimeste

[1] Euroopa Ülemkogu järeldused, 22. märts 2018.
[2] COM(2015) 192, 6.5.2015, teatis „Euroopa digitaalse ühtse turu strateegia“.
[3] Vt lisa.
[4] COM(2018) 306 „Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni uuendatud tegevuskava“; COM(2018) 267–272 „Tugevama Euroopa ehitamine: noorte, haridus- ja kultuuripoliitika roll.“
[5] Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7 ja 8.

kahtlusi, et nende andmeid võidakse väärkasutada, ja luua usaldust. Usalduseta ei ole võimalik eduka andmepõhise majanduse täit potentsiaali saavutada.

Käesoleva teatisega kutsutakse Euroopa Ülemkogu üles kiirelt lahendama ülejäänud probleemid, mis digitaalse ühtse turu realiseerumist takistavad, ja tagama, et andmepõhise majanduse üleilmses võidujooksus on EL ka edaspidi üks olulisemaid osalisi[6]. See on võimalik ainult siis, kui kodanikel on usku sellesse, kuidas nende andmeid kaitstakse ja kasutatakse.

2. Isikuandmete kaitse ja digitaalmajanduse usaldusväärsuse suurendamine: isikuandmete kaitse üldmäärus ja e-privaatsuse määrus

ELis isikuandmete suhtes kehtestatav uus andmekaitsekord

Kaks kolmandikku eurooplastest tunnistavad, et on mures sellepärast, et neil ei ole kontrolli andmete üle, mida nad internetis esitavad, ja pooled kardavad pettuse ohvriks langeda[7].

Hiljutised Facebooki ja Cambridge Analyticaga seotud paljastused on parandanud kodanike teadlikkust, et korraliku kaitse puudumisel võidakse nende andmeid väärkasutada. ELi andmekaitseasutused võtavad kehtivate andmekaitsenormide alusel vastumeetmeid ja uurivad juhtumit kooskõlastatult. Komisjon on Facebookiga ühendust võtnud, et soovitada ettevõttel esitada üksikasjalikumat teavet ja teha igakülgset koostööd uurimist juhtivate Iiri ja Ühendkuningriigi andmekaitseasutustega, et juhtunut mõista ja selgitada välja, kas 3 miljonit ELi kodanikku, keda see mõjutas, on endiselt ohus.

Need sündmused tõestavad, et EL oli rangete andmekaitsenormide vastuvõtmisega õigel teel. **Isikuandmete kaitse üldmäärusega**, mida hakatakse kogu ELis vahetult kohaldama 25. mail,[8] suudab EL edaspidi selliseid juhtumeid paremini ära hoida või neile reageerida.

Mis isikuandmete kaitse üldmäärusega muutub?

Esiteks saavad inimesed parema kontrolli selle üle, kuidas ettevõtjad nende isikuandmeid töötlevad[9]. Määrust kohaldatakse enamasti juhtudel, kui andmete kogumise eeltingimus on isikuga lepingu sõlmimine või isikult ühese nõusoleku saamine – vaikimist ega tegevusetust ei või tõlgendada nõusolekuna. Kehtestatakse rangemad läbipaistvusnõuded, samuti õigus saada teavet, õigus andmetega tutvuda ja nõuda nende kustutamist („õigus olla unustatud“). Selleks, et andmeid edaspidi veel mõnel muul eesmärgil kasutada, tuleb kõigepealt sellest teavitada kasutajat, et saada uus nõusolek, v.a kui see on muul põhjusel määruse alusel õiguspärane ja lubatud. Näiteks peab kliendikonto haldamise eesmärgil kliendi andmeid kogunud ettevõtja klienti teavitama, et ta kavatseb neid andmeid kasutada kliendi ostuharjumuste uurimiseks, ja saama selleks nõusoleku. Ulatuslike isikuandmete kogumine mis tahes lepingu või nõusoleku alusel oleks vastuolus eesmärgi piiramise ja võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtetega.

Teiseks kehtestatakse määrusega **parem kaitse isikuandmetega seotud rikkumiste vastu**, milleks muu hulgas nähakse ette kohustus teatada järelevalveasutusele isikuandmetega seotud rikkumisest hiljemalt 72 tunni jooksul, kui see rikkumine kujutab tõenäoliselt ohtu isiku

[6] Teatis digitaalse ühtse turu strateegia rakendamise vahekokkuvõtte kohta, COM (2017) 228,10.5.2017.
[7] Eurobaromeetri eriuuring nr 431 – Andmekaitse aruanne, juuni 2015.
[8] Määrus (EL) 2016/679.
[9] Isikuandmete töötlemise seaduslikkus, isikuandmete kaitse üldmääruse (määrus (EL) 2016/679) artikkel 6.

õigustele ja vabadustele. Teatavatel asjaoludel tuleb teavitada ka isikut, kelle andmete suhtes rikkumine toime pandi.

Kolmandaks võimaldab määrus riiklikel järelevalveasutustel teha tõhusamat piiriülest koostööd ning tagab kogu liidus õigusnormide ühtse tõlgendamise ja kohaldamise, mida toetab mh Euroopa Andmekaitsenõukogu, kes jagab suuniseid ning tagab järjepideva tõlgendamise ja kohaldamise, kui asjasse puutub mitu ELi liikmesriiki.

Lisaks tugevdatakse uue raamistikuga ka täitmise tagamist, milleks antakse keskne roll riiklike andmekaitseasutuste võrgule, mille igal liikmel on õigus määrata töötlejatele ja volitatud töötlejatele trahve, mis võivad küündida 20 miljoni euroni või äriühingu puhul moodustada kuni 4 % tema üleilmsest aastakäibest, olenevalt sellest, kumb summa on suurem.

ELi andmekaitsenormid teevad ELi piires võimalikuks isikuandmete vaba liikumise, milleta ei oleks võimalik saavutada tugeva andmepõhise majanduse jaoks vajaminevat andmete kriitilist massi. Näiteks on piiriülesed lahendused sõltuvad isikuandmete vabast liikumisest nii arukate võrkude rakenduste jaoks kodanike arukate arvestite andmete kasutamisel kui ka parema energiajulgeoleku tagamisel. Nagu teatises „Tehisintellekt Euroopa huvides“[10] on selgitatud, tuleks soodustada eravalduses olevate andmete suuremat kättesaadavust. Näiteks võiks epideemiate puhkemist käsitlevate andmete riikideülene jagamine aidata meditsiiniasutustel varem reageerida. Isiklike terviseandmete jagamine ja neile juurdepääsu andmine võiks parandada diagnoosi ja ravi. Autodelt ja transpordivahenditelt kogutud andmete jagamine võiks parandada liikluskorraldust ja vähendada ülekoormust. Kõik see on võimalik ka selliselt, et tagatud on kõrgetasemeline isikuandmete kaitse.

Toimiva Euroopa andmeruumi[11] rajamiseks on vaja võrdseid võimalusi ka isikustamata andmete puhul ja vastavasisuline ettepanek on juba esitatud[12]. **Isikustamata andmete vaba liikumise** määruse kiiret lõpuleviimist toetavad ka ettepanekud avaliku sektori andmetele juurdepääsu parandamiseks (vt allpool).

Uus andmekaitsekord peab juba esimesest päevast kohapeal toimima hakkama[13]. Riikide haldus- ja andmekaitseasutused ning eraettevõtted on näinud kaheaastase üleminekuperioodi jooksul vaeva, et uueks raamistikuks valmis olla. Nüüd tuleb veel veidi pingutada, et veenduda kõigi täielikus valmisolekus. Kell kukub vähem kui kahe nädala pärast ja suurem osa liikmesriike ei ole veel vastu võtnud kõiki vajalike meetmeid, et tagada oma riikliku õigusraamistiku täielik vastavus määrusele ja et nende riiklikel andmekaitseasutustel oleks oma ülesannete igakülgseks täitmiseks piisavalt vahendeid. On oluline, et need meetmed võetaks võimalikult kiiresti. Komisjon kutsub liikmesriike üles võtma kõik vajalikud meetmed ja olema seejuures eriti tähelepanelik väiksemate ettevõtjate vajaduste suhtes, tagamaks, et nende jaoks ei osutuks nõuete täitmisega seotud kulud takistuseks suuremate firmadega konkureerimisel.

[10] COM(2018) 237, 26.4.2018.

[11] Teatis „Ühtse Euroopa andmeruumi loomine“, COM(2018) 232, 25.4.2018. Teatis „Euroopa andmepõhise majanduse rajamine“, COM(2017) 9, 10.1.2017.

[12] Ettepanek: määrus isikustamata andmete vaba liikumise raamistiku kohta, COM(2017) 495, 13.9.2017.

[13] COM(2018) 43 – Parem kaitse ja uued võimalused – komisjoni suunised isikuandmete kaitse üldmääruse vahetu kohaldamise kohta alates 25. maist 2018.

E-privaatsus: edastatavate sõnumite saladus

Nii veebis kui ka väljaspool veebikeskkonda konfidentsiaalse suhtlemise õigust on tunnustatud ELi põhiõiguste hartas ja digitaalse ühiskonna kodanikele on see ülimalt oluline.[14] Liidu jaoks ei ole vastuvõetav olukord, et kõigepealt loob keegi andmekaevandamise teel ELi kodanike privaatsõnumite ja asukohaandmete alusel nende üksikasjaliku poliitilise profiili ning seejärel üritab nende teadmiste najal suunata kodanike poliitilist käitumist.

Seetõttu on lisaks isikuandmete kaitse üldmäärusele tingimata vaja **e-privaatsuse** õigusnorme, millega tagada, et eurooplaste veebisuhtluse konfidentsiaalsust ei rikutaks. See tähendaks ka seda, et elektroonilise side andmeid oleks lubatud töödelda ainult lõppkasutajal ja ükski teenuseosutaja ei saaks seadmetele juurdepääsu, kui selleks ei ole kasutaja nõusolekut. Inimesed saavad veebilehitsejate, äppide ja digiseadmete puhul ise otsustada, millise jälje nad endast veebi jätavad, ning vältida loata jälgimist ja nõusolekuta pealtkuulamist. See paneks paika üleilmse standardi, kehtestades ühtse andmekaitset ja privaatsuse kaitset reguleeriva reeglistiku.

Uusi e-privaatsuse õigusnorme kohaldataks pärast seadusandjate heakskiitu nii traditsiooniliste sidevõrgu operaatorite kui ka uute sideteenuste, sh e-posti, kiirsõnumite saatmise ja IP-kõneteenuste suhtes.[15] Seeläbi oleks tagatud edastatavate sõnumite saladus ja kõigi operaatorite võrdsed võimalused. Komisjon kutsub nõukogu üles leppima kiiresti kokku ühises seisukohas, et alustada läbirääkimisi Euroopa Parlamendiga ja sügiseks kokkuleppele jõuda.

Rahvusvahelised andmevood

Uued ELi andmekaitsenormid avardavad ühtlasi ELi perspektiive üleilmse andmepõhise majanduse võimaluste suhtes. Nendega laiendatakse isikuandmete rahvusvahelisel edastamisel kolmandatesse riikidesse käepärast olevate „töövahendite“ valikut, täpsemalt lisatakse alternatiividena sertifitseerimismehhanismid ja heakskiidetud toimimisjuhendid ning vastutava töötleja või volitatud töötleja siduvad ja täitmisele pööratavad kohustused, et tagada EList edastatavate isikuandmete kõrgetasemeline kaitse. Ühtsed ja lihtsad normid tõmbavad ELis ligi ka rohkem siseinvesteeringuid.

USA ametiasutuste edasised sammud seoses Facebooki ja Cambridge Analytica paljastustega on alates 2016. aastast ELiga samaväärsel tasemel kaitset tagava ELi-USA andmekaitseraamistiku Privacy Shield jaoks oluline proovikivi. Komisjonil on hea meel, et USA föderaalne kaubanduskomisjon on algatanud uurimise, ning ta jälgib seda tähelepanelikult, pidades silmas ka raamistiku toimimise teise iga-aastase läbivaatamise (septembris 2018) tulemusi. Andmekaitseraamistikuga Privacy Shield tagatakse, et iga ELi kodanik, kes leiab, et mõni andmekaitseraamistikuga ühinenud ja seda edastatud andmete suhtes kohaldav USA ettevõte on tema andmeid ebaseaduslikult töödelnud, saab kasutada

[14] Nii veebis kui ka väljaspool veebikeskkonda konfidentsiaalse suhtlemise õigust on tunnustatud ELi põhiõiguste harta artiklis 7; eraelu puutumatust ja edastatavate sõnumite saladust isikuandmete kaitse üldmääruses eraldi ei käsitleta.

[15] COM(2017)10. Alates 25. maist 2018, mil hakatakse kohaldama isikuandmete kaitse üldmäärust, kuni kõnealuse heakskiidu saamiseni loetakse viited kehtiva e-privaatsuse raamistiku – direktiivi 2002/58/EÜ – kohasele nõusolekule viideteks isikuandmete kaitse üldmääruse kohasele nõusolekule.

erinevaid hõlpsalt kättesaadavaid ja tasukohaseid õiguskaitsevahendeid. [16] Komisjon jälgib ka edaspidi, et seda tõepoolest võimaldatakse.

Järjest enam riike kogu maailmas mõistab, et tugevad andmekaitse- ja privaatsuseeskirjad ei taga üksnes põhiõigusi, vaid parandavad usaldust digitaalmajanduse vastu. Seepärast on paljudes riikides päevakorral privaatsusseaduste vastuvõtmine või ajakohastamine. Tihti võetakse seejuures eeskujuks isikuandmete kaitse üldmäärus, mis tähendab, et ELi õigusnormid panevad paika andmekaitse ja privaatsuse üleilmse standardi. Komisjon kaalub praegu Jaapani ja Lõuna-Korea kaitse piisavuse otsuseid, millega tunnistataks EList nendesse riikidesse edastatavate isikuandmete kaitsetase ja sellega kaasnev õiguskaitse samaväärseks ELis kohaldatavaga.

Samal ajal on komisjon välja töötanud lähenemise, mida EL saaks rakendada, et kaubandus- ja investeerimislepingute abil võidelda protektsionistlike tavadega, mis takistavad digitaalmajanduses piiriüleseid andmevooge, tagades samas, et isikuandmete ja privaatsuse kaitse õigust ei kahjustata. Selline lähenemine soodustab ELi kaubandus- ja investeerimislepingutesse ülevõetuna nii andmete vaba liikumist kui ka usaldust isikuandmete töötlemise viiside vastu.

Kuna isikuandmete kaitse üldmäärus on Euroopa Liidu andmesuveräänsuse jaoks strateegiliselt niivõrd oluline, peaks Euroopa Ülemkogu kõikidele liikmesriikidele meelde tuletama, et nad ei takistaks selle viivitamatut ja vahetut kohaldamist alates 25. maist 2018, vaid annaks sõltumatute riiklike andmekaitseasutuste käsutusse kõik ressursid, mida on vaja, et uus õigusraamistik saaks kõikides liikmesriikides ühtviisi ja ühetaoliselt täielikult ja tõhusalt üle võetud. Selleks et tagada võrdsed võimalused, nagu ELi seadusandja on kavatsenud, algatab komisjon pärast 25. maid 2018 viivitamatult rikkumismenetluse, kui liikmesriik ei ole täitnud talle isikuandmete kaitse üldmäärusest tulenevaid kohustusi.

Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles kiiremini tegutsema ja viima võimalikult ruttu lõpule läbirääkimised, milles käsitletakse e-privaatsuse määrust (komisjon esitas ettepaneku jaanuaris 2017) ning ajakohastatud määrust üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta.

3. Kiirendame ühtse turu väljakujundamist: peamised ettepanekud tuleb lõplikult viimistleda

Kui kõrvaldada Euroopa sees digitaalse ühtse turu tõkked, lisaks see Euroopa sisemajanduse koguproduktile[17] 415 miljardit eurot. Alates digitaalse ühtse turu strateegia algatamisest 2015. aastal on komisjon tööd jätkanud ja esitanud ettepanekud kõigi nende 29 algatuse kohta, mida peeti täielikult toimiva digitaalse ühtse turu seisukohast kõige olulisemaks[18]. Kodanikud naudivad juba selle vilju: 2017. aasta suvel, kui **ränneldes** ei lisandunud mobiilsidele enam täiendavaid tasusid, neljakordistus andmete kasutamine teistes liikmesriikides reisides[19]. **Kaasaskantavus** tähendab, et kodanikud saavad nüüd vaadata oma lemmiksaateid ja spordisündmusi kõikjal ELis. Ebaõiglaste **asukohapõhiste tõkestuste** kaotamine annab

[16] Aruanne ELi-USA andmekaitseraamistiku Privacy Shield toimimise esimese iga-aastase läbivaatamise kohta, COM(2017) 611, 18.10.2017.
[17] COM(2015) 192, 6. mai 2015.
[18] Vt lisa.
[19] BERECi võrdlusandmete aruanne rahvusvahelise rändluse kohta (aprill 2017 – september 2017).

tarbijatele internetis ostes täieliku vabaduse ning e-ostude **kättetoimetamise hinnad** muutuvad läbipaistvamaks ja nende valik suureneb. Koos uue **e-kaubanduse käibemaksuraamistiku** ja uute, nii sisule kui ka kaupadele kehtivate **lepingunormidega** võetakse praeguse komisjoni ametiaja lõpuks kasutusele e-kaubanduse raamistik, mida tugevdab tihe **koostöö tarbijakaitse vallas**. Nende edusammude tagamiseks on väga oluline viia lõpule läbirääkimised **lepingutingimuste** üle, millega antakse tarbijatele internetis oste tehes kindlus, et kui digitaalne infosisu, nagu allalaetud muusika või tarkvara, ei tööta korralikult, on õiguskaitsevahendid alati samad ja ei sõltu sellest, kus ELis ost tehti. Hinnanguliselt hakkab tänu täiustatud õigusraamistikule veel 122 000 ettevõtet müüma teiste liikmesriikide tarbijatele, mis kasvatab ELi majandust 4 miljoni euro võrra.

Andmepõhiste lahenduste **küberturvalisus** on üks peamisi elemente, millele toetub kasutajate usaldus. Esimene oluline samm ELi kübervastupidavuse saavutamisel on esimese kogu ELi hõlmava küberturvalisuse alase õigusakti – võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiivi[20] – täielik rakendamine kõigis liikmesriikides. Kuna praegu on peamised vahendid küberturvalisuse eest võitlemiseks liikmesriikide käes, aitab see standardeid rangemaks muuta, samas kui kavandatav küberturvalisuse raamistik[21] aitab levitada turvalisi küberlahendusi. Euroopa Parlamendi ja nõukogu kiire nõusolek aitaks kiiresti kasutusele võtta rangemad nõuded toodete vastupidavusele ja parandada kõigi ELi tarbijate usaldust sisseprojekteeritud turbe suhtes. Küberturvalisust peab toetama kuritegevuse tulemuslik heidutus: väga oluline on võtta kiiresti vastu põhjalik ühiste miinimumnõuete pakett võitluseks mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettuste ja võltsimise vastu[22].

2018. aasta septembris hakkavad kehtima nõuded **e-identimise** süsteemidele, mis tagavad kõikjal liidus avaliku elektroonilise identiteedi koostalitlusvõime muude turvaliste teenustega[23]. Koos **ühtse digiväravaga**, mille kaudu pääseb juurde veebis olevale teabele ja menetlustele, saavad liikmesriigid pakkuda tarbijatele ja ettevõtetele lihtsamat keskkonda, kus ELis avaliku haldusega asju ajada.

Euroopa andmepõhine majandus sõltub ka kõrge kvaliteediga ühendusest, et edastada digitaalset sisu kõigisse ELi piirkondadesse, muu hulgas satelliitside kaudu. Sellepärast on vaja, et Euroopa Parlament ja nõukogu jõuaksid kokkuleppele **elektroonilise side seadustikus**, mis tagab, et 2020. aastaks määravad kõik ELi liikmesriigid kasutamiseks sagedused, mida on vaja uute, viienda põlvkonna (5G) võrkude kasutuselevõtuks[24]. Sellega luuakse stabiilne õigusraamistik investeeringute tegemiseks kõrgjõudlusega võrkudesse. Automatiseeritud liikuvusteenuste kasutuselevõtuks on vaja uuendada võrke peamistel transpordimarsruutidel; haiglatesse tuleb rajada võrgud selleks, et arstid saaksid läbi viia kaugkonsulteerimist ja -operatsioone[25].

---

[20] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta direktiiv 2016/1148 meetmete kohta, millega tagada võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus.

[21] COM(2017) 477, 13. september 2017.

[22] COM(2017) 489, 13. september 2017.

[23] Määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul.

[24] COM(2016) 590, 14. september 2016.

[25] Teatis „Ühenduvus konkurentsivõimelise digitaalse ühtse turu jaoks – Euroopa gigabitiühiskonna poole“, COM(2016) 587, 14. september 2016; teatis „5G Euroopa jaoks: tegevuskava“, COM (2016) 588, 14. september 2016; teatis „Teel automatiseeritud liikuvuse poole: ELi tulevikuliikuvuse strateegia“, COM(2018) 283, 16. mai 2018; teatis digitaalse tervishoiu kohta, COM(2018) 233, 25. aprill 2018.

Lisaks on kokkuleppe **autoriõiguse** kohta hädavajalik selleks, et digiajastu oleks Euroopa kultuuri ja identiteedi õitseaeg ja et kui sisu veebiplatvormide kaudu jagatakse, saaksid ka loovisikud teenitud tasu[26].

Euroopa Parlament ja nõukogu peavad kiirendama tööd kõiki neid ettepanekuid käsitlevate läbirääkimiste lõpuleviimiseks 2018. aasta lõpuks, et ehitada kõigi Euroopa kodanike hüvanguks välja digitaalne ühtne turg.

4. Digitaalse ühtse turu tulevik: kasvule sobilik keskkond

Digiteerimine on töökohtade säilitamisel ja uute töökohtade loomisel ELis võtmetähtsusega. Praegu kasutab ainult üks viiest Euroopa ettevõttest digitaalmajanduse võimalusi laialdaselt[27]. Digitaalse ühtse turu strateegia tohututest eelistest saab reaalsus ainult juhul, kui digiteerimine laieneb kogu ELi majandusele. Selle eesmärgi saavutamisel on ELil keskne roll, kuna ta peab aitama luua soodsat keskkonda.

Sotsiaalvõrgustikud ja digitaalsed platvormid

Sotsiaalvõrgustike ja digitaalsete platvormide ärimudel on suures osas rajatud kasutajatelt saadud andmetele. Nad annavad kasutajatele eeliseid, ent nende teatavad andmete kasutamise pruugid on samas äärmiselt küsitavad ja nõuavad pidevat valvsust.

Sageli tundub, et sotsiaalmeedia kasutajatele uudiseid valivad algoritmid eelistavad kõmulist või reklaamsisu ja hõlbustavad teabe suunamist konkreetsetele kasutajarühmadele. See võib hõlbustada avalikkuse teatava osaga manipuleerimist: sellised inimesed väldivad järjest rohkem muid, kvaliteetseid ja usaldusväärsemaid uudisteallikaid ning aitavad kaasa üha konfliktsematele või isegi radikaliseerunud vaadetele õhutamisele. Selle tulemusena levib **väärinfo**, mille mõju on eriti oluline valimiste kestel. Lisaks sellele on keerukaks muutunud valimisreklaame ja valimiskampaania rahastamist käsitlevate õigusaktide täitmise tagamine veebis ning see võib kahjustada valimisprotsesse.

Hiljutised valmimised ja rahvahääletused Ameerika Ühendriikides ja ELis ning paljastused Facebooki ja Cambridge Analytica kohta näitasid, kuidas need tehnikad ja pruugid praktikas töötavad. Komisjon võtab meetmeid, et suurendada sisu läbipaistvust ja luua ELi võrgustik faktide kontrollimiseks, aitamaks kasutajatel hinnata uudiste allikate usaldusväärsust, samuti oma kokkupuudet erinevate teabeallikatega, ning annab aasta lõpuks hinnangu selle kohta, kas on vaja täiendavaid reguleerivaid meetmeid[28].

Samuti arutas komisjon liikmesriikide valimisasutustega selle üle, millised on parimad tavad valimisprotsessi ähvardavate küberohtude ja väärinfo riski kindlakstegemisel, leevendamisel ja juhtimisel Euroopa Parlamendi 2019. aasta mais toimuvateks valimisteks valmistumisel, ning kutsub sidusrühmi üles panustama rohkem nende probleemide lahendamisse, eriti 2018. aasta novembris toimuval iga-aastasel põhiõiguste kollokviumil, mis on seekord pühendatud demokraatiale.

Samuti võtab Euroopa meetmeid kodanike kaitseks ebaseadusliku sisu eest. Komisjoni soovituses **meetmete kohta, millega tulemuslikult võidelda ebaseadusliku veebisisu vastu**, soovitatakse platvormidel ja liikmesriikidel võtta konkreetseid meetmeid ebaseadusliku sisu

[26] COM(2016) 593 ja COM(2016) 594, 14. september 2016.
[27] Euroopa Komisjon, digitaalarengu tegevuskava tulemustabel 2017.
[28] Teatis „Euroopa lähenemisviis veebis leviva väärinfoga võitlemiseks“, COM (2018) 236, 26. aprill 2018.

paremaks tuvastamiseks, eemaldamiseks ja tõkestamiseks[29]. Komisjon kogub tõendeid vabatahtlike meetmete tulemuslikkuse ja probleemi ulatuse kohta ning vaeb enne 2018. aasta lõppu võimalikke edasisi meetmeid, millega muuta ebaseadusliku veebisisu vastu võitlemist tulemuslikumaks.

Digitaalsed platvormid toimivad sageli veebivahendajatena, kelle kaudu teised ettevõtted tarbijateni jõuavad. Platvormid on väga oluline vahend klientideni jõudmiseks ja neil on nüüdisaegses majanduses keskne roll. Selleks et tagada õiglane, etteaimatav, jätkusuutlik ja usaldusväärne ettevõtluskeskkond, on komisjon teinud ettepaneku digitaalsete platvormide **läbipaistvuse ja õiguskaitsega seotud kohustuste**[30] kohta. Meetmete hulka kuuluksid platvormide kohustus teavitada ärikasutajaid kriteeriumidest, mille alusel ärikasutaja sisu hinnatakse, tingimuste kavandatavatest muudatustest ning sellest, kuidas kasutatakse vahendusteenuste varal saadud andmeid[31]. Jätkuvalt hinnatakse edasiste meetmete vajadust. Euroopa Parlament ja nõukogu peaksid arutama seda ettepanekut eelisjärjekorras.

Järjestuse läbipaistvuse kohustus täiendab osana dokumendist **„Uus kokkulepe tarbijatega“** esitatud ettepanekut tuua tarbija jaoks selgelt välja tasu eest esile tõstetud otsingutulemused ja anda teada veebipõhiste kauplemiskohtade peamised järjestusparameetrid[32].

Investeeringud andmetesse, tehisintellekti ja kõrgjõudlusega andmetöötlusse

Ühendatud digitehnolooga ja andmerakendused on kõigis sektorites innovatsiooni aluseks[33]. ELi karmid andmekaitsenormid, mis kehtivad nii internetis kui ka väljaspool seda, on aluseks innovatsiooni maailmaklassi õigusraamistikule, mida kasutajad võivad usaldada ja mis annab liidu tööstusele andmepõhises maailmamajanduses konkurentsieelise.

Andmed toetavad digivaldkonna innovatsiooni tingimusel, et samal ajal investeeritakse digisuutlikkusse, mis on vajalik üha kiirenevas tempos kasvava andmehulga töötlemiseks. Hiljutine **andmepakett** päästab paisu tagant lahti avalike ja teadusandmete voo ning annab Euroopa idufirmadele võimaluse neid andmeid taaskasutada[34]. Andmete taaskasutamise võimaldamine on oluline tööks suurandmete analüüsiga, mis ergutab majanduskasvu, annab hoogu innovatsioonile ja aitab tegeleda peamiste ühiskondlike väljakutsetega, nagu tervishoid või avalikud transporditeenused. Samuti antakse andmepaketis täiendavad suuniseid isikuandmete jagamise kohta ning see aitab kättesaadavaks teha innovatsiooni jaoks võtmetähtsusega andmeid. Näiteks selleks, et töötada välja uusi individuaalsetele vajadustele kohandatud ravimeid, vajavad ELi teadlased juurdepääsu suurele hulgale inimgenoomi puudutavatele[35] ja isiklikele terviseandmetele[36].

---

29 C(2018) 1177, 1. märts 2018.

30 Näiteks tuleb vältida ettevõtete eemaldamist sellest ette teatamata või selgete põhjendusteta, läbipaistmatuid andmetega tutvumise tingimusi või seda, et platvormide eneste pakutavad tarbijale mõeldud tooted on paremini nähtavad kui teiste veebipõhiseid vahendusteenuseid kasutavate ettevõtete omad.

31 Määrus õigluse ja läbipaistvuse edendamise kohta veebipõhiste vahendusteenuste ärikasutajate jaoks, COM(2018) 238, 26. aprill 2018.

32 COM(2018) 185, 11. aprill 2018.

33 COM(2018) 306, „Euroopa uuendatud tegevuskava teadusuuringute ja innovatsiooni vallas – Euroopa võimalus kujundada välja oma tehnoloogiline liidripositsioon“.

34 Teatis „Ühtse Euroopa andmeruumi loomine“, COM(2018) 232, 25. aprill 2018, ja sellega kaasnev pakett.

35 14 liikmesriiki on allkirjastanud ühisdeklaratsiooni, mis käsitleb koostööd, et teha 2022. aastaks kättesaadavaks vähemalt miljon järjestatud genoomi Euroopa Liidus: https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-countries-will-cooperate-linking-genomic-databases-across-borders.

36 Teatis tervise- ja hooldusvaldkonna digiteerimise võimaldamise kohta digitaalsel ühtsel turul: kodanike võimestamine ja tervema ühiskonna loomine, COM(2018) 233, 25. aprill 2018.

Andmed on **tehisintellekti** tooraine ning algoritmid on mehhanismid, mille varal tehisintellekti rakendused andmeid kasutavad ja uusi ülesandeid täitma õpivad. Selleks, et tehisintellekti rakendused areneksid ja andmeid omapead korrastaksid, on oluline masinloetavus ja ühtsed andmevormingud[37]. Liidu väärtused ja uue andmekaitsekorra pakutav õiguskindlus aitavad tagada sobilikku keskkonda selleks, et töötada välja ELi tehisintellekti masinõppemeetodid, mille kohaselt inimkäitumisest õppivad algoritmid ja programmid võtavad arvesse kõrgetasemelisi andmekaitsestandardeid ja põhiõigusi, selle asemel et jätta innovatsioon nende hoolde, kes töötavad selliseid standardeid kasutamata[38]. Komisjon on esitanud raamistiku, mis aitab Euroopal tagada tehisintellekti hüvede suurima võimaliku mõju, ja on seadnud eesmärgiks, et ajavahemikul 2020–2030 investeerivad era- ja avalik sektor igal aastal vähemalt 20 miljardit eurot, võimaldamaks Euroopal sellest kesksest progressi võimaldavast tehnoloogiast täit kasu saada[39]. Järgmise kümnendi lõpuks on tehisintellekt kasvatanud maailmamajandust hinnanguliselt 13 triljoni euro võrra. EL peab investeerima, et olla selle kasvu esirinnas[40]. Lisaks võivad teenused, mis põhinevad **kosmoseside süsteemidel**, sealhulgas Maa seireandmed, geopositsioneerimisteave ja satelliitside, tehisintellekti toetada ja aidata luua palju uusi ärivõimalusi kõigis liikmesriikides.

Samuti on komisjon esitanud ettepaneku **Euroopa kõrgjõudlusega andmetöötluse ühisettevõtte** kohta, et nappe vahendeid koondada ja hankida kõrgjõudlusega arvutid, mida on vaja, kui ma tahame oma teadusuuringute ja innovatsiooni alast liidrikohta säilitada, eriti tehisintellekti ja muude suurandmetega seotud rakenduste vallas[41]. Nõukogu peab vahendi 2018. aasta septembris lõplikult heaks kiitma, et hanked saaksid 2019. aasta 1. jaanuarist alata. Mis tahes viivitus ettepaneku vastuvõtmisel tähendaks, et rahvusvahelised konkurendid saavad murranguliste uuenduste turuletoomisel edumaa.

Samamoodi on ELis olulised vajakajäämised **oskustesse** ja **digitaalsesse ühenduvusse** investeerimisel, sealhulgas seoses **asjade interneti** võimaluste ärakasutamisega,[42] millega tuleb lähiaastatel tõsiselt tegeleda. Kokkulepitud ühenduvusalaste eesmärkide saavutamisest 2025. aastaks jääb praeguste investeerimissuundumuste kohaselt avalikus ja erasektoris kokku puudu 155 miljardit eurot investeeringuid. Lisaks on märkimisväärseid vajakajäämisi ja mittevastavusi oskuste alal, kuna umbes 40 % töötajatest Euroopas peab oma digioskusi täiendama[43] ja 70 miljonil eurooplasel puuduvad põhilised kirja- ja arvutusoskused. [44] Samuti on 40 %-l digitaalvaldkonna spetsialiste otsivatest ettevõtetest raskusi nende leidmisel (kutselisi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia asjatundjaid napib 24 ELi liikmesriigi tööturul). Lisaks sellele suureneb nõudlus kutseliste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

[37] Näiteks on üksikisikul isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt õigus sellele, et tema suhtes ei tehta üksnes andmete automatiseeritud töötlemisele toetuvat otsust, millel on teda puudutavad õiguslikud tagajärjed või mis avaldab talle samamoodi märkimisväärset mõju. Kohaldatakse teatavaid erandeid.

[38] Asjaomased meetmed on visandatud teatises „Tehisintellekt Euroopa huvides“, COM(2018) 237, 26. aprill 2018.

[39] Teatis „Tehisintellekt Euroopa huvides“, COM(2018) 237, 26. aprill 2018.

[40] 14 % maailma sisemajanduse koguproduktist, Price Waterhouse Cooperi aruanne „Sizing the price: What’s the real value of AI“ (2017).

[41] COM(2018) 8, 11. jaanuar 2018.

[42] Sellest tulenevalt esitas komisjon hiljuti ettepaneku standardi rakendamiseks oluliste patentidega seotud algatuse kohta, millega luuakse selgem raamistik stiimulite loomiseks peamiste tehnoloogiate väljaarendamisele. COM(2017) 712, 29. november 2017.

[43] COM(2018) 306, „Euroopa uuendatud tegevuskava teadusuuringute ja innovatsiooni vallas – Euroopa võimalus kujundada välja oma tehnoloogiline liidripositsioon“.

[44] Teatis „Euroopa uus oskuste tegevuskava“, COM(2016) 381, 10. juuni 2016.

asjatundjate järele ajavahemikul 2015–2025 ümmarguselt 10 %, mis tähendab umbes 400 000 uut töökohta[45].

Vastuseks neile investeerimisvajadustele on komisjon oma ettepanekus 2021.–2027. aasta **mitmeaastase finantsraamistiku** kohta tugevalt suurendanud digiprioriteetidele ELi tasandil antava toetuse ulatust, tehes ettepaneku võtta vastu uus digitaalse Euroopa programm, samuti peamisi panuseid digitaalmajandusse sellistes valdkondades nagu teadusuuringud ja innovatsioon, ühtekuuluvuspoliitika ja Euroopa ühendamise rahastu[46]. Ent sellele täiendavale panusele ELi eelarvest peavad lisanduma samaväärsed lisainvesteeringud liikmesriikidelt; see peab looma stiimuleid erasektorile, et tagada Euroopa majanduse ülimalt vajalik konkurentsivõime ja Euroopa tööjõu oskuste täiendamine.

25. aprilli 2018. aasta ettepanekute paketiga esitas komisjon kõik ülejäänud digitaalse ühtse turuga seotud meetmed ja tehisintellekti tulevikku käsitleva raamistiku. Komisjon kutsub üles neid meetmeid heaks kiitma ja astuma eelisjärjekorras samme selleks, et tagada vastavate õigusaktide kiire vastuvõtmine.

5. Kokkuvõte

Järk-järgult jõuavad digitaalse ühtse turu hüved ELi kodanike ja ettevõteteni. Vaja on täiendavaid jõupingutusi, et viia lõpule läbirääkimised ülejäänud ettepanekute üle ja täita Euroopa Ülemkogu eesmärk saada 2018. aasta lõpuks valmis digitaalse ühtse turu strateegia.

ELil on juba praegu olemas hea eeskirjade pagas, mille varal tegeleda tulemuslikult andmetega seotud uute probleemidega, tingimusel et kõik pooled teevad tihedat koostööd uute vahendite tulemuslikul rakendamisel ja nende kasutamisel üksikisikute eraelu puutumatuse ja andmete kaitseks, ent laiemas plaanis ka selleks, et kaitsta meie demokraatia alustalasid, mis põhinevad vabadel valimistel, väljendusvabadusel ning avatud ja mitmekesisel arutelul, mille käigus on võimalik väärinfole vastu astuda.

Arvestades isikuandmete kaitse üldmääruse strateegilist tähtsust Euroopa Liidu andmesuveräänsuse seisukohast, peaksid kõik liikmesriigid aitama kaasa selle kohesele ja vahetule kohaldamisele alates 25. maist 2018, sealhulgas kõigi asjaomaste meetmete kaudu. Võimalikult kiiresti tuleks lõpule viia läbirääkimised e-privaatsuse määruse ning üksikisikute kaitset isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumist käsitleva nüüdisajastatud ELi määruse üle.

Juhtides üleminekut digitaaltehnoloogiale, peaksime jätkama tõeliselt euroopalikul kursil, tuginedes meie põhiväärtustele ja vältides enesehävituslikku kes-pakub-vähem vaimus võidujooksu. Õiguskeskkond tuleb kujundada selliselt, et see toetaks üksikisikuid ja loovisikuid internetikeskkonnas sama palju kui väljaspool seda. Sel moel võib EList saada isikuandmete kaitse, küberturvalisuse, võrgu neutraalsuse ning platvormimajanduse õigluse ja vastutuse vallas üleilmne normide kehtestaja ning liider nende normide elluviimisel usaldusväärsete digiteenuste ja uuenduste kaudu.

[45] Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse oskuste ülevaade (2016): Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kutseala: oskustega seotud võimalused ja probleemid.

[46] COM(2018) 321, 2. mai 2018, „Tänapäevane eelarve liidu jaoks, mis hoiab, kaitseb ja avardab võimalusi: mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027“.

Ent pelgast õigusraamistikust ei piisa, et teha EList digitaalmajanduse liider. Selle teokstegemiseks peavad Euroopa valitsused ning nii suured kui ka väikesed ettevõtted investeerima tehisintellekti ja suurandmete taoliste tehnoloogiate läbi avanevatesse võimalustesse ja neid ära kasutama, kasutades digitaalset ühtset turgu hüppelauana maailma andmepõhises majanduses konkurentsivõimeliste lahenduste väljatöötamiseks.

Komisjon kutsub riigijuhte üles arutlema ja andma eespool kirjeldatud poliitiliste prioriteetide kohta strateegilisi suuniseid, et ehitada enne selle aasta lõppu välja digitaalne ühtne turg ja tagada tugev andmekaitse, millele saab ehitada dünaamilise digitaalse Euroopa.

Komisjon kutsub riigijuhte üles arutlema järgmisi teemasid ja andma nende kohta strateegilisi suuniseid:

1. *võtta nii kiiresti kui võimalik kõik ülejäänud meetmed, mis on vajalikud isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamiseks kõigis liikmesriikides;*
2. *kutsuda nõukogu tungivalt üles jõudma kokkuleppele oma seisukoha suhtes läbirääkimistel e-privaatsuse määruse üle, mille eesmärk on tagada elektronside konfidentsiaalsus, nii et läbirääkimised võiksid alata 2018. aasta juunis ja et määruse saaks enne 2018. aasta lõppu vastu võtta;*
3. *tagada, et kooskõlas 2017. aasta oktoobrikuise Euroopa Ülemkogu üleskutsega võtaksid kaasseadusandjad elektroonilise side seadustiku ja isikustamata andmete vaba liikumise määruse vastu 2018. aasta juuniks ning muud menetluses olevad digitaalse ühtse turu kohta käivad ettepanekud 2018. aasta lõpuks;*
4. *kaasata avaliku ja erasektori investeeringud, mida ettevõtted ja avalik sektor vajavad selleks, et võtta kasutusele tehisintellekt, meetmed küberturvalisuse tagamiseks, 5G-side võrgud, kõrgjõudlusega andmetöötlus ja muud uued digitehnoloogiad, ning edendada digitaaloskusi, mis on ülimalt olulised innovatsiooni hoogustamisel ja tagavad liidu tulevase konkurentsivõime andmepõhises maailmamajanduses.*